

Rámcový návrh realizácie rekonštrukcie historickej budovy Slovenského národného divadla

Slovenské národné divadlo (ďalej SND), príspevková organizácia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky (ďalej Ministerstvo), v súčasnosti spravuje dvojicu divadelných budov, oboch umiestnených v centre mesta Bratislavy - historickú budovu SND, ktorá sa nachádza na Gorkého ulici a novú budovu SND umiestnenú na Pribinovej ulici.

Historická budova SND je významnou národnou kultúrnou pamiatkou zapísanou v ústrednom zozname pamiatkového fondu Slovenskej republiky. Vznikla ako účelová budova, ktorej stavebníkom bolo mesto Bratislava a od svojho vzniku v roku 1886 slúžila výlučne ako mestský divadelný priestor, od roku 1920 ako sídlo novo vzniknutého Slovenského národného divadla. Genius loci miesta zvoleného pre jej výstavbu podčiarkuje, že táto novorenesančná účelová novostavba nahradila o storočie staršiu neskorobarokovú mestskú divadelnú budovu, pochádzajúcu z poslednej štvrtiny 18. storočia (1776). Historická budova SND má množstvo zákonom chránených pamiatkových hodnôt, ktoré nie je možné odstrániť, či inak poškodiť. Zároveň je potrebné historickú budovu SND vnímať aj v širšom kontexte, najmä mestskej pamiatkovej rezervácie, jej ochranného pásma a chránených pohľadov. Historická budova je navyše umiestnená v exteriéri stredovekého mestského opevnenia Bratislavy, v blízkosti zasypanej vodnej priekopy a na základoch spomínaných starších stavebných konštrukcií, čo je vo všeobecnosti potrebné pri jej rekonštrukcii rešpektovať. V blízkosti historickej budovy SND sú napríklad prezentované murivá jednej zo stredovekých mestských brán Bratislavy. Mesto Bratislava plánovalo aj výstavbu zrkadlovo umiestnenej budovy reduty, čo však nebolo najmä z finančných dôvodov v tomto období realizované.

Divadlo sa vždy snažilo prispôbiť rastúcim nárokom, či už po stránke technickej a technologickej, kapacitno-priestorovej alebo z pohľadu diváckeho pohodlia. Historická budova SND preto postupne prešla niekoľkými menšími priebežnými, zväčša však len utilitárnymi rekonštrukciami (1904, 1934 a 1949) a jedinou zásadnou (1969 – 1972). V rámci tejto zásadnej obnovy historickej budovy SND vznikla jej kontroverzne vnímaná dostavba, ktorej realizátorom bol Bratislavský stavebný podnik, upozorňujeme, že formálne bola dostavba skolaudovaná až omnoho rokov neskôr. Zachované historické interiéry historickej budovy SND a špecificky existencia diváckych lôží poskytujú unikátny a neprenosný divácky zážitok, ktorý nie je nahraditeľný v žiadnej inej divadelnej budove v Bratislave. Význam historickej budovy SND ako symbolu tejto národnej kultúrnej inštitúcie taktiež predurčuje jej výnimočné umiestnenie v srdci historického centra Bratislavy, čím predstavuje jednu z najvýznamnejších historických atrakcií mesta, magnet pre turistický ruch. Ide zároveň o jeden z najcennejších reprezentačných priestorov Slovenska, dlhodobo využívaný aj pre potreby štátnej reprezentácie.

Historická budova SND bola v priebehu roku 2019 uzatvorená pre divadelnú prevádzku. Dôvodmi boli najmä morálne zastaralé, často dokonca až nefunkčné divadelné technológie a vo všeobecnosti nevyhovujúci stavebno-technický stav historickej budovy, ktoré znemožňovali jej riadnu divadelnú prevádzku. Pokiaľ by takýto stav pretrvával, viedol by zrýchľovaniu chátrania významného pamiatkovo chráneného objektu. Technicko-prevádzkový úsek SND však aj naďalej zabezpečuje nevyhnutnú údržbu, temperovanie a stráženie budovy a povinnosti vyplývajúce zo zákona, napríklad odborné prehliadky a skúšky. Uzatvorenie historickej budovy malo v čase dlhodobo rastúcej

návštevnosti SND zásadný negatívny vplyv na jeho divadelnú prevádzku a generuje kumulatívny výpadok vo výške 130 neodohraných predstavení ročne (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**).

Tabuľka 1

Počet predstavení SND ročne

Divadlo	Priemer 2003 – 2006	Priemer 2009 – 2014	Priemer 2015 – 2019
Historická budova SND	248	133	127
Nová budova SND	-	531	543
Spolu	248	664	671

Zdroj: ÚHP, IKP, Štúdia uskutočniteľnosti SND

Poznámka: Použité boli dostupné predpandemické údaje.

Obsadenosť hľadiska SND je v porovnaní s Národnými divadlami v Košiciach a Brne vysoká, čo indikuje vysoký dopyt širokej verejnosti a vytvára priestor pre realizáciu väčšieho počtu predstavení (Tabuľka 2). Od roku 2012 obsadenosť hľadiska SND stabilne rastie a v priebehu rokov 2017 – 2019, v časovom období pred uzavretím historickej budovy SND, dosahovala priemernú úroveň 79 % (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**). Počet návštevníkov SND kontinuálne od roku 2012 rastie a v roku 2019 dosiahol úroveň 260 tis. ročne (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**). Dáta v nasledujúcich kalendárnych rokoch sú výrazne ovplyvnené pandemickými podmienkami a obmedzením divadelnej činnosti SND. V súčasnosti sa už plnohodnotne obnovila divadelná činnosť, uvedené čísla však ešte stále nedosiahli predpandemickú úroveň.

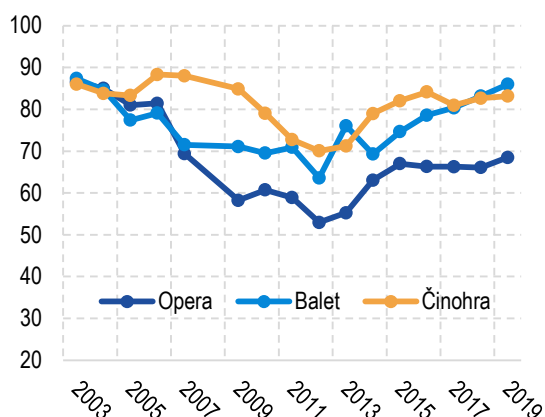
Tabuľka 2

Porovnanie obsadenosti hľadiska v % z kapacity hľadiska (2017-2019)

Divadlo	2017	2018	2019	Priemerná obsadenosť
SND	77	79	80	79
Národné divadlo Košice	69	68	69	69
Národní divadlo Brno	78	80	71	76

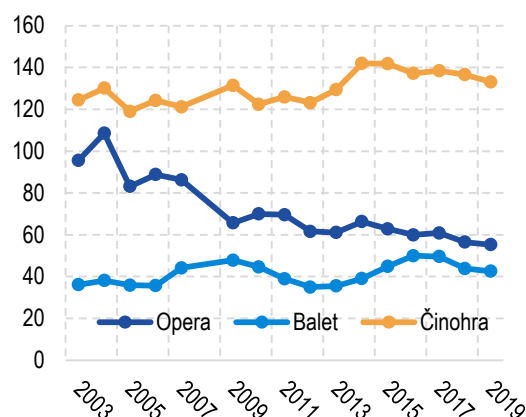
Zdroj: ÚHP, IKP, Štúdia uskutočniteľnosti SND

Graf 1:
Obsadenosť hľadiska oboch budov SND (v %)

Zdroj: ÚHP, IKP, Štúdia uskutočniteľnosti SND

Graf 2:
Počet návštevníkov oboch budov SND (v tis.)

Zdroj: ÚHP, IKP, Štúdia uskutočniteľnosti SND

V októbri 2022 vedenie SND predložilo Ministerstvu vypracovanú štúdiu uskutočniteľnosti rekonštrukcie budovy.¹ Štúdia uskutočniteľnosti bola Ministerstvu odovzdaná v októbri 2022 a v súčasnosti je zverejnená na webovom sídle SND.²

Následne v mesiaci november 2022 vypracoval Útvar hodnota za peniaze Ministerstva financií SR na jej základe hodnotiaci materiál *Komplexná rekonštrukcia historickej budovy Slovenského národného divadla*. Podľa uvedeného hodnotenia je: „Investícia do historickej budovy SND je potrebná. Objekt vyžaduje rekonštrukciu z dôvodu zlého technického stavu, poškodených divadelných technológií, aj morálnej zastaranosti vnútorných priestorov“ a zároveň „Finančná a ekonomická analýza používa relevantné predpoklady a nevyžaduje dodatočné úpravy zo strany MF SR. Rekonštrukcia historickej budovy v súčasnom rozsahu je najvýhodnejšou alternatívou.“ Rekonštrukcia historickej budovy SND sa zároveň nachádza v zásobníku investičných zámerov a investičnom pláne Ministerstva.³

Ministerstvo kultúry SR na základe vyššie uvedenej štúdie uskutočniteľnosti a predloženej analýzy rezortného *Inštitútu kultúrnej politiky* vyhodnotilo ako hlavný cieľ navrhovanej investície do rekonštrukcie historickej budovy SND zachovanie funkčného využitia aj do budúcnosti v kombinácii so zachovaním a obnovou jej zákonom chránených pamiatkových hodnôt. Ďalšími dôležitými cieľmi investície sú: vytvorenie moderného, technologicky vyspelého a komfortného divadelného priestoru so

¹ Vedenie SND spracovalo štúdiu uskutočniteľnosti v zmysle § 19a zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a Nariadenia vlády SR č. 174/2009 Z. z. o podmienkach vypracovania štúdie uskutočniteľnosti investície a štúdie uskutočniteľnosti koncesie.

² <https://snd.sk/snd-predstavuje-zasadny-milnik-v-priprave-rekonstrukcie-historickej-budovy-divadla>. Štúdia bola vypracovaná podľa Metodiky pre vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti v oblasti kultúry: *Príručka k analýze nákladov a prínosov pre kultúrne investičné projekty* Inštitútu kultúrnej politiky Ministerstva kultúry SR, (verzia 2.5.2022), ako aj *Rámca na hodnotenie verejných investičných projektov* v SR Útvaru hodnoty za peniaze Ministerstva financií SR.

³ Rekonštrukcia historickej budovy SND sa nachádza v zásobníku investičných zámerov Ministerstva, pod ID SND202101 a zároveň v investičnom pláne Ministerstva aktualizovanom ku 13.03.2023. Obe sú zverejnené na webovom sídle Ministerstva: <https://www.culture.gov.sk/ministerstvo/institut-kulturnej-politiky/investicie/>.

zázemím, v súlade s aktuálne platnými technickými požiadavkami a normami a maximálne možné zníženie energetickej náročnosti budovy.

Navrhovaná investícia bola v rámci štúdie uskutočniteľnosti rozpracovaná pre nultú alternatívu a pre tri realizačné alternatívy rekonštrukcie historickej budovy SND. Nultá alternatíva návrhu riešenia rekonštrukcie popisuje stav, ktorý nastane ak investícia nebude realizovaná. Zvyšné tri realizačné alternatívy, ktoré uvádzame nižšie, popisujú rozdielne varianty obnovy historickej budovy SND. Celkové investičné náklady na jej rekonštrukciu by predstavovali, v závislosti od zvolenej alternatívy finančnú sumu v rozpätí 50,9 - 82,3 mil. eur (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**).

Tabuľka 3

Celkové investičné náklady jednotlivých alternatív (preferovaný variant je zvýraznený)

Alternatívy	Celkové náklady* (v mil. eur; bez DPH; cenová úroveň Q2 2022)	Celkové náklady* (v mil. eur; s DPH; cenová úroveň Q2 2022)	Celkové náklady* (v mil. eur; s DPH; cenová úroveň Q1 2023)
Variant A „Obnova“*** z toho projektová príprava**	37,964 3,796	45,557 4,556	50,878*** 5,088***
Variant B „Obnova a rozšírenie prístavby o skúšobňu orchestra“ z toho projektová príprava**	40,181 4,018	48,217 4,822	53,850 5,385
Variant C „Obnova a vybudovanie skúšobného pavilónu“ z toho projektová príprava**	61,390 6,139	73,668 7,367	82,273 8,227

Zdroj: Štúdia uskutočniteľnosti SND

*Celkové investičné náklady sú prevzaté zo štúdie uskutočniteľnosti a z cenovej úrovne z obdobia Q2 2022 navýšené na cenovú úroveň obdobia Q1 2023 (navýšenie o 11,7 %). Na výpočet bol použitý Index vývoja cien stavebných prác a materiálov USZ STU (<https://www.usz.sk/sluzby/index-vyvoja-cien/>). Výsledná hodnota bola navýšená o 20% DPH.

**Náklady na projektovú prípravu predstavujú náklady na obstaranie projektovej dokumentácie, architektonickej súťaže a všetky ostatné prieskumové, inžinierske a projektové práce. Náklady sú odhadnuté vo výške 10 % z celkových investičných nákladov.

***Preferovaný variant MK SR.

Variant A „Obnova“

Rekonštrukcia historickej budovy SND predstavuje rekonštrukciou budovy a jej prístavby, pričom nedôjde k rozšíreniu budovy či jej nadstavbe. Objekt sa tvarovo ani rozmerovo z exteriéru meniť nebude. Slabým miestom tohto variantu, že nedokáže naplniť všetky aktuálne kapacitné požiadavky najmä čo sa týka vytvorenia skúšobne orchestra, dostatočného zázemia pre baletné sály, príp. ich presun do priestorov s denným svetlom.

Variant B „Obnova a rozšírenie prístavby o skúšobňu orchestra“

Rekonštrukcia historickej budovy SND s rozšírením prístavby predstavuje jej rekonštrukciu v rozsahu variantu A, avšak doplnenú o výstavbu rozšírenia existujúcej prístavby za účelom prepojenia s existujúcim objektom historickej budovy v časti na pozemku SND smerom ku Komenského parku v dĺžke 33,5 m a šírke 6,8 m. Výsledkom bude rozšírenie o nové priestory zákulisia, pričom tento

variant reaguje najmä na chýbajúcu skúšobňu orchestra, ktorú nemožno vyriešiť v existujúcom objemu historickej budovy SND, resp. prístavby k nej. Zároveň rieši problém nadmerného hluku (v okolí sa nachádzajú obytné budovy), ktorý spôsobuje manipulácia s nákladným výtahom za budovou pri manipulácii s kulismi a technikou. Zamýšľaným rozšírením prístavby by došlo k jeho prekrytiu. Slabým miestom tohto variantu, vzhľadom na skutočnosť, že ide o len o úroveň ideového zámeru investora, je zatiaľ neznáme stanovisko Krajského pamiatkového úradu v Bratislave.

Variant C „Obnova a vybudovanie skúšobného pavilónu“

Rekonštrukcia historickej budovy SND s vybudovaním Nového pavilónu predstavuje jej rekonštrukciu v rozsahu variantu A, avšak doplnenú o výstavbu nového pavilónu SND na pozemku nachádzajúcom sa v bezprostrednom susedstve divadla. Potreba nového pavilónu vznikla z nedostatku chýbajúcich priestorov pre skúšobne umelcov ako sú skúšobné javisko, baletné skúšobne a spevácke skúšobne. Súčasťou návrhu nového pavilónu sú aj tri podzemné poschodia navrhnuté pre parkovanie automobilov. Variant C síce vhodne rieši doplnenie chýbajúcich kapacít v historickej budove, ale jeho kritickou prekážkou je súčasný platný právny stav, ktorý znemožňuje využitie daného pozemku na výstavbu nového pavilónu.

V rámci štúdie uskutočniteľnosti SND vypracovalo aj detailnú CBA analýzu pre jednotlivé alternatívy. Výsledné porovnanie jednotlivých alternatív je zobrazené v nasledujúcej tabuľke (Tabuľka 4). Investičné výdavky zahŕňajú prvotné kapitálové výdavky na rekonštrukciu objektu. Prevádzkové výdavky priamo úmerne diferencujú podľa rozličného obostavaného priestoru, resp. podlahovej plochy medzi jednotlivými variantami, t. j. zo zvyšujúcim sa objemom budovy rastú aj prevádzkové náklady.

Tabuľka 4
Porovnanie posudzovaných alternatív (v mil. eur, bez DPH)

Parameter	Nulový variant	Variant A	Variant B	Variant C
Celkové výdavky investície v mil. eur (v stálych cenách)	0,158	144,000	147,925	184,169
z toho investičné	0,00	37,964	40,181	61,390
z toho prevádzkové	0,158	106,036	107,744	122,779
Prínosy celkom (v stálych cenách)	0,00	54,666	55,553	64,037
z toho vlastné príjmy	0,00	32,923	32,923	32,923
z toho prevádzkové úspory	0,00	1,060	1,060	1,060
z toho ekonomické prínosy	0,00	12,944	12,944	12,944
z toho zostatková hodnota	N/A	7,739	8,626	17,110
Trvanie investičného procesu (v mesiacoch)	N/A	84	84	84
FNPV v mil. eur	N/A	- 62,912	- 65,305	- 87,940
ENPV v mil. eur	N/A	- 49,299	- 51,572	- 73,238
FIRR v %	N/A	- 32,8%	- 30,4%	- 19,8%
EIRR v %	N/A	- 26,7%	- 25,1%	- 17,6%
BCR	N/A	0,29	0,28	0,23
Životnosť projektu	N/A	30 rokov	30 rokov	30 rokov
Súlad s cieľmi/stratégiou (áno/nie/čiastočne)	N/A	áno	áno	áno

Zdroj: Štúdia uskutočniteľnosti SND

Poznámka: Jednotlivé výdavky a prínosy sú agregované na horizonte 30 rokov životnosti Historickej budovy

Najvyššiu hodnotu BCR má Variant A, ktorá je zároveň preferovanou alternatívou pre Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.

Z predložených troch návrhov rekonštrukcie historickej budovy SND Ministerstvo na základe štúdie uskutočniteľnosti vybralo ako ekonomicky najefektívnejší kompromisný „A“ variant jej rekonštrukcie, ktorý je hmotovo neutrálny a nepočíta s jej rozšírením, či inou zmenou figúry budovy. Kompromisný variant reálne nedokáže naplniť všetky aktuálne kapacitné požiadavky SND, najmä v prípade skúšobní orchestra a baletných sál.

Finančná návratnosť je negatívna vo všetkých skúmaných variantoch. Záporná finančná návratnosť investície do verejných statkov (kultúra, zdravotníctvo, školstvo, a pod.) je bežným a prirodzeným javom, ktorý musí byť vykompenzovaný poskytovaním adekvátneho množstva verejnej služby v požadovanej kvalite. Ak by bola investícia finančne návratná, tak by bolo prirodzene efektívne a žiaduce, aby ju realizoval súkromný trh a nie štát. V nadväznosti na finančnú analýzu sa v ekonomickej analýze premieta vplyv pozitívnych externalít, prípadne negatívnych. Vo vzťahu k predkladanému projektu sa do ekonomickej analýzy nezahŕňali žiadne negatívne externality a v rámci pozitívnych boli započítané ekonomické a kultúrne prínosy. Vychádzajúc z metodiky pre tvorbu CBA v oblasti kultúry boli kultúrne prínosy kalkulované ako násobok jednotkovej sumy (9,26 eur) a počtu návštevníkov. Popri kvantifikovaných prínosoch je možné identifikovať aj nekvantifikovateľné spoločensko-ekonomické prínosy. Nekvantifikovateľné spoločensko-ekonomické prínosy rekonštrukcie historickej budovy SND tvoria: synergia s cestovným ruchom, osobitne so segmentom kultúrneho turizmu, nakoľko ide okrem ponuky predstavení a iných podujatí o dominantnú, emblematickú historickú budovu v jadre historického centra Bratislavy a špecifické postavenie SND ako národnej kultúrnej ustanovizne. Ďalšími exaktne nekvantifikovateľnými hodnotami sú napríklad sociálne benefity (zvyšovanie kultúrnej inklúzie, vytváranie sociálnej kohézie a identity, vytváranie priestoru pre socializáciu), zdravotné benefity (znižovanie výskytu depresívnych a úzkostných stavov, zlepšovanie mentálneho a nepriamo fyzického zdravia), vzdelanostné benefity (zvyšovanie gramotnosti a kritického myslenia, zvyšovanie sociálnej inteligencie, podpora kreativity a rozvoja ľudského kapitálu).

Realizačný harmonogram investície predpokladá začiatok prípravných prác v roku 2024 so samotnou rekonštrukciou v rokoch 2027-2030 pri odovzdaní HB SND do prevádzky na divadelnú sezónu 2031-2032 (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**). V súčasnosti pre túto investíciu existuje štúdia uskutočniteľnosti, stavebný zámer, štátna expertíza MD SR a stanovisko krajského pamiatkového úradu. V ďalšom období bude potrebné obstaráť projektovú dokumentáciu a zhotoviteľ a stavby.

Ministerstvo kultúry SR na základe vyššie uvedeného predkladá na rokovanie Vlády SR návrh materiálu *Rámcový návrh realizácie rekonštrukcie historickej budovy Slovenského národného divadla*. V predloženom materiáli Ministerstvo navrhuje, že v čase po obstaraní a dodaní projektovej dokumentácie opätovne návrh rekonštrukcie historickej budovy SND predloží a nechá posúdiť Vládou SR.

Vplyv predkladaného materiálu na rozpočet verejnej správy bude možné vyčíslit až po ukončení verejného obstarávania na dodávateľa projektovej dokumentácie. Materiál nebude mať žiadny vplyv na rozpočet verejnej správy, informatizáciu spoločnosti ani životné prostredie, pozitívny sociálny vplyv a pozitívny vplyv na podnikateľské prostredie. Všetky tieto vyššie uvedené faktory sú konkretizované v doložke vybraných vplyvov, ktorá je súčasťou materiálu.

Tabuľka 5
Harmonogram rekonštrukcie HB SND

Rok	Zrealizované úlohy a rozhodnutia	
2022	Vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti	
2022	Schválenie štúdie uskutočniteľnosti ÚHP	
Rok	Predpokladané nasledujúce úlohy a rozhodnutia	Predpokladané investičné náklady (v mil. eur)
2023	Prijatie uznesenia vlády – súhlas so začatím prípravných prác rekonštrukcie HB SND	
2023 – 2024	Prípravné práce (zadania na VO pre projektovú dokumentáciu, pamiatkový výskum a pod.)	0
2024	Predloženie podkladov MF SR v rámci tvorby RVS na roky 2025 – 2027 – projektová dokumentácia	
2025	Obstaranie zhotoviteľa projektovej dokumentácie, architektonická súťaž	2,344
2026	Odovzdanie projektovej dokumentácie s detailným výkazom výmer Aktualizácia štúdie uskutočniteľnosti	2,244
2026	Opätovné prijatie uznesenia vlády – súhlas so začatím rekonštrukcie hlavnej budovy SND	
Rámcový odhad nákladov od roku 2029*		
2027	VO na dodávateľa, príprava stavebného konania, inžinierske práce	0,5
2028	Realizácia rekonštrukcie I.	15,264
2029	Realizácia rekonštrukcie II.	15,264
2030	Realizácia rekonštrukcie III.	15,264
2031	Otvorenie HB SND (divadelná sezóna 31/32)	0
Spolu		50,878

Zdroj: Štúdia uskutočniteľnosti SND, IKP, SND

* Po odovzdaní projektovej dokumentácie s detailným výkazom výmer bude aktualizovaná ŠÚ a upresnené sumy na ďalšie roky.